

РОЗВИТОК ПОЛЕЗАХИСНОГО ЛІСОРозВЕДЕННЯ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ

Безлепкін А.О., гр. 205-23М-01

Білий І.В., гр. 202-12б Факультет агрономії та захисту рослин
Науковий керівник – завідувачка кафедри лісових культур, меліорацій та
садово – паркового господарства, канд. с.-г. наук, доц. **Ю.М. Біла**
Державний біотехнологічний університет

Полезахисні лісові смуги – це лісові насадження, штучно створені з метою захисту сільськогосподарських угідь від посух та ерозії ґрунтів.

Полезахисні лісосмуги виконують багато функцій. Вони затримують сніг та зберігають вологу для майбутнього врожаю, не дають зливам змивати родючий ґрунт з полів, вгамовують вітер та стримують пилові бурі. На полях, які захищені лісосмугами, швидкість вітру знижується на 20-30%, вологість повітря збільшується на 3-5%, в два рази знижується непродуктивне випаровування вологи. Врожайність зернових підвищується на 5-7 ц/га. В умовах високої розораності земель лісосмуги є притулком для багатьох видів тварин. Лісосмуги стримують рознесення вітром отрутохімікатів, якими обробляють поля.

В Україні переважна більшість лісосмуг була закладена колгоспами та радгоспами в 50–60-х рр. ХХ століття і перебувала у їхньому користуванні. З початком приватизації земель у 1992 р. полезахисні лісосмуги були передані у власність колективних та інших сільськогосподарських підприємств, утворених на базі колгоспів і радгоспів. Однак, лісосмуги не є сільськогосподарськими угіддями і тому були віднесені до земель загального користування таких підприємств. Згідно із Земельним кодексом України (в ред. 1992 р.) вони не підлягали паюванню. У зв'язку з проведенням у 2000 р. реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств у сільськогосподарські формування ринкового типу (приватні підприємства, фермерські господарства, товариства з обмеженою відповідальністю тощо), які не були суб'єктами права колективної власності на землю, полезахисні лісосмуги були передані у відання відповідних місцевих рад. Частина полезахисних лісосмуг знаходиться у сфері управління Державного агентства лісових ресурсів, Мінагрополітики та продовольства, частина взагалі не має хазяїна.

Ідея захисту полів за допомогою лісу, як відмічає В.О. Бодров, була запропонована російським агрономом А.Т. Болотовим у 60-х роках ХVIII ст.. На практиці запропонована ідея вперше була застосована передовими землевласниками В.Я. Ломіковським (Полтавщина, 1809 р.), А.А. Карр'єром (1879), І.М. і І.І. Шатіловими, а також агрономами Андрієнком і Гродзинським. Ідею полезахисного лісорозведення (ПЗЛР)

підтримали вчені-агрономи В.Р. Вільямс, П.А. Костичев, К.А. Тімірязєв та ін..

Важливе значення у розвитку ПЗЛР має Особлива експедиція (1892-1899 рр.) під керівництвом професора В.В. Докучаєва, яка створила Кам'яностепову (Воронезька), Маріупольську (Донецька) і Старобельську (Луганська область) дослідні станції.

Докучаєв В.В. (1949) і Г.М. Висоцький (1983) за результатами науково-дослідних робіт згаданої Особливої експедиції доходять основного висновку, що найефективнішими в боротьбі із посухами, суховіями, пиловими бурями і водною ерозією ґрунтів є система протиерозійних заходів, основним елементом якої виступають захисні лісові насадження, в т.ч. полезахисні лісові смуги. На землекористуваннях зазначених вище дослідних станцій поля і нині надійно захищають системи лісових смуг, переважно дубові, які на сьогодні досягли 100-110-річного віку. Ці лісові насадження дають однозначно позитивну відповідь на питання Г.М. Висоцького (1925) “Чи можливе надійне лісорозведення у Степу?”.

У 30-і роки ХХ ст. агролісомеліоративна наука почала активно розвиватися вченими Українського науково-дослідного інституту (НДІ) лісового господарства і агролісомеліорації (організований у 1929 р.; м. Харків) і Всеросійського (у минулому – Всесоюзного) НДІ агролісомеліорації (1931 р.; м. Волгоград).

Орієнтовно через півстоліття після організації Особливої експедиції один із класиків лісової меліорації В.О. Бодров (1950), опираючись на базові роботи в першу чергу цієї експедиції, а також фундаментальні дослідження згаданих НДІ та на глибокі власні пріоритетні дослідження, розробив оригінальний лісівничий метод у боротьбі з посухами.

Висоцький Г.М. (1933) у своєму вченні про “лісову пертиненцію” (просторовий вплив лісу) обґрунтував *полезахисне* значення лісу. У подальшому поняття “узлісся” він трансформує у сучасне поняття “полезахисні лісові смуги.

До аналогічного висновку дійшли також інші дослідники (Альбенський А.В., Милосердов М.М. і Долгілевич М.Й. та ін.).

Бодров В.О. відмічає, що загальна відчутна “екологічна” дальність впливу лісових смуг може досягати 50-100Н, проте це залежить від стану атмосфери (погодних умов). Аналогічні дані також наводять й інші автори (Беннет Х.Х., Лайтман Д.Л., Захаров В.В. і Павловський Є.С.).

Сьогодні лісосмуги стають місцем самовільного скидання сміття, потерпають від випалювання стерні на прилеглих полях. Вони надмірно вирубуються, оскільки є джерелом отримання дров на селі, враховуючи дорожнечу та якість вугілля. Дуби та інші високобонітетні дерева заготовляють на деревину. Майже ніхто із власників та орендарів земель не займається відновленням лісосмуг.